

**‘Quicksan natuurtoets
recreatieterrein Kloostersteeg
Giethoorn’**

*Inventarisatie en beoordeling van natuurwaarden
in het kader van natuurwet- en regelgeving*

COLOFON

Titel: 'Quickscan natuurtoets recreatieterrein Kloostersteeg Giethoorn'

Subtitel: Inventarisatie en beoordeling van natuurwaarden in het kader van de natuurwet- en regelgeving

Projectcode: 12-039

Status: Definitief

Datum: 30 mei 2012

Auteur: [REDACTED]

Eindredactie: [REDACTED] en [REDACTED]

Veldonderzoek: [REDACTED] en M. ([REDACTED]) Leichtenberg

Opdrachtgever: Van Wijnen Recreatiebouw B.V.

Contactpersoon: [REDACTED]

.....
EcoGroen Advies BV

Postbus 625

8000 AP Zwolle

T: 038 423 64 64

I: www.ecogroen.nl

© EcoGroen Advies (2012)

Alles uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt mits onder vermelding van de bron:

[REDACTED] (2012). Quickscan natuurtoets recreatieterrein Kloostersteeg Giethoorn; Inventarisatie en beoordeling van natuurwaarden in het kader van de natuurwet- en regelgeving. Rapport 12-039. EcoGroen Advies, Zwolle.

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting en conclusies

1	Inleiding	1
1.1	Aanleiding en doelstelling.....	1
1.2	Situatie en beoogde ontwikkelingen	1
1.3	Algemene opzet en werkwijze	2
2	Gebiedsgerichte natuurbescherming.....	3
2.1	Inleiding	3
2.2	Natuurbeschermingswet 1998.....	3
2.3	Ecologische hoofdstructuur	4
2.4	Natuur buiten de EHS.....	5
3	Flora- en faunawet	6
3.1	Wettelijk kader.....	6
3.2	Onderzoeksmethode	6
3.3	Flora	6
3.4	Vleermuizen.....	7
3.5	Grondgebonden zoogdieren	7
3.6	Broedvogels.....	8
3.7	Amfibieën	9
3.8	Reptielen.....	9
3.9	Vissen.....	9
3.10	Overige soorten.....	10
4	Geraadpleegde bronnen.....	12

Bijlagen

I	Wettelijk kader
II	Habitattypen en soorten van Natura 2000-gebied de Wieden
III	Relevante Soortwaarnemingen

Samenvatting en conclusies

Aanleiding en doelstelling

In opdracht van Van Wijnen Recreatiebouw B.V. (contactpersoon [REDACTED]) heeft EcoGroen Advies BV een quickscan natuurtoets uitgevoerd ten behoeve van voorgenomen herontwikkeling van een recreatieterrein aan de Kloostersteeg in Giethoorn. Hierbij worden o.a. de bestaande watergangen aangepast, wordt het toiletgebouw gesloopt en vindt nieuwbouw plaats van recreatiewoningen.

De Flora- en Faunawet en de Natuurbeschermingswet verplichten vooraf te toetsen of ruimtelijke ingrepen of activiteiten niet conflicteren met aanwezige beschermde plant- en diersoorten en habitats. In het voorliggende onderzoek worden ten behoeve van de onderbouwing van de ruimtelijke planvorming de consequenties in beeld gebracht van de geplande ingrepen en vindt toetsing plaats aan de Flora- en faunawet en vigerend gebiedsgericht natuurbeleid.

Gebiedsgerichte natuurbescherming

Op basis van de ligging en aard van de ruimtelijke ingreep wordt ingeschat dat de beoogde plannen geen negatieve effecten hebben op de in de omgeving aanwezige Natura 2000-gebieden, Beschermde natuurmonumenten, EHS-gebieden en belangrijke natuurwaarden buiten de EHS. Vervolgacties zoals het aanvragen van een vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet achten wij dan ook niet nodig. De provincie Overijssel is hiervoor echter bevoegd gezag en het is in dit soort situaties altijd raadzaam om de situatie aan bevoegd gezag voor te leggen voor definitieve goedkeuring.

Aangetroffen en te verwachten soorten

Uit het ecologisch onderzoek komen de volgende zaken naar voren:

- In het onderzoeksgebied is Rode Lijstsoort Veenreukgras (categorie 'kwetsbaar') aangetroffen evenals de laag beschermde Zwanenbloem (FFW tabel 1). Ondanks gericht onderzoek is geen strikt beschermde flora aanwezig;
- In de aanwezige bomen/ te slopen bebouwing zijn geen vaste verblijfplaatsen van vleermuizen te verwachten. Er is geen schade aan vliegroutes of onmisbaar foerageergebied te verwachten;
- Verspreid in het gebied zijn vaste verblijfplaatsen van enkele algemeen voorkomende, laag beschermde zoogdiersoorten (FFW tabel 1) aangetoond of te verwachten. Vaste verblijfplaatsen van zwaarder beschermde soorten zijn niet aangetroffen;
- In het onderzoeksgebied is broedgebied aanwezig voor algemeen voorkomende water-, bos- en struweelvogels. Huismus broedt in de te handhaven beheerderswoning. Er zijn verder geen nesten van broedvogels met jaarrond beschermde nesten aanwezig of te verwachten binnen de invloedssfeer van de werkzaamheden;
- Laag beschermde amfibieën (FFW tabel 1) zijn voortplantend en overwinterend aanwezig in het onderzoeksgebied. Zwaarder beschermde amfibieën worden niet verwacht;
- In het onderzoeksgebied is de middelhoog beschermde Kleine modderkruiper (FFW tabel 2) aangetroffen en wordt de strikt beschermde Bittervoorn (FFW tabel 3) verwacht. Overige beschermde vissoorten worden niet verwacht;
- Voortplanting van beschermde reptielen, kevers, dagvlinders, libellen, slakken en sprinkhanen wordt niet verwacht.

Nader onderzoek en/of mitigerende maatregelen

- Het aanvragen van ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet of het opstellen van een ecologisch werkprotocol is noodzakelijk voor Kleine modderkruiper en Bittervoorn;
- Afhankelijk van de precieze aard van de werkzaamheden is het voor de beschermde vissoorten noodzakelijk om vissen weg te vangen/ of te verplaatsen;
- Werkzaamheden die broedbiotopen van aanwezige vogels verstoren of beschadigen dienen altijd te worden voorkomen. Dit is voor de meeste soorten mogelijk door gefaseerd te werken en de uitvoering in elk geval op te starten in de periode voor half maart en na eind juli. Overigens wordt voor het broedseizoen geen standaardperiode gehanteerd, maar is het van belang of een broedgeval wordt verstoord, ongeacht de datum;
- Voor de in het onderzoeksgebied (mogelijk) voorkomende laag beschermde amfibieën en grondgebonden zoogdieren geldt in deze situatie automatisch vrijstelling van artikel 75 van de Flora- en faunawet, waardoor geen verplichte vervolgacties voor deze soorten noodzakelijk zijn.

1 INLEIDING

1.1 Aanleiding en doelstelling

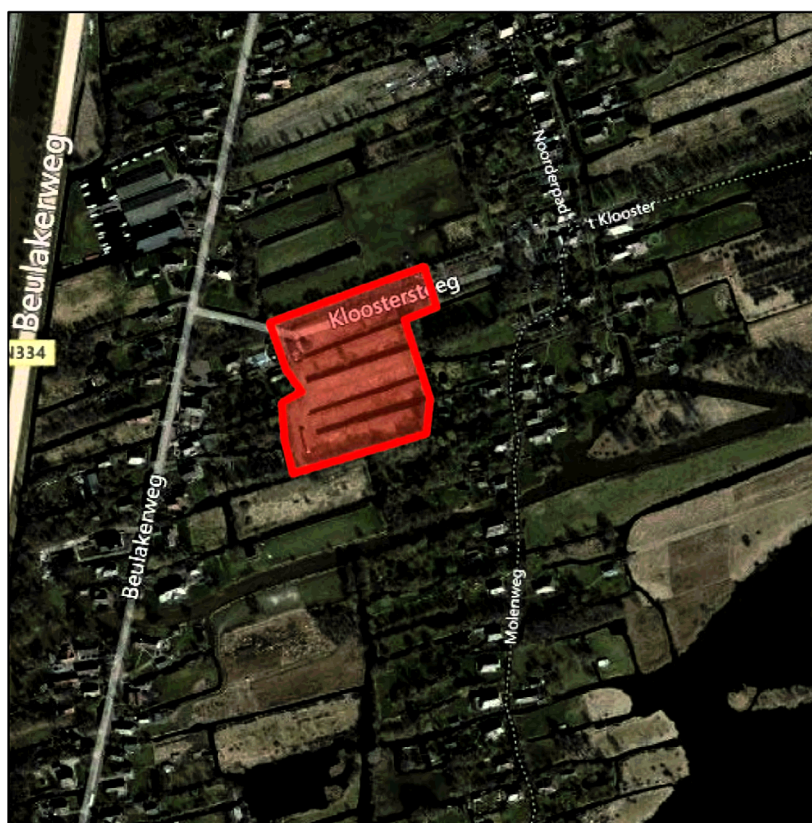
In opdracht van Van Wijnen Recreatiebouw B.V. (contactpersoon [REDACTED]) heeft EcoGroen Advies BV een quickscan natuurtoets uitgevoerd ten behoeve van voorgenomen herontwikkeling van een recreatieterrein aan de Kloostersteeg in Giethoorn. Het onderzoek is een actualisatie van onderzoek dat in 2006 is uitgevoerd (Van den Brandhof 2006).

De Flora- en Faunawet en de Natuurbeschermingswet verplichten vooraf te toetsen of ruimtelijke ingrepen of activiteiten niet conflicteren met aanwezige beschermde plant- en diersoorten en habitats. In het voorliggende onderzoek worden ten behoeve van de onderbouwing van de ruimtelijke planvorming de consequenties in beeld gebracht van de geplande ingrepen en vindt toetsing plaats aan de Flora- en faunawet en vigerend gebiedsgericht natuurbeleid.

1.2 Situatie en beoogde ontwikkelingen

Het onderzoeksgebied is gelegen langs de Kloostersteeg in Giethoorn en bestaat uit een voormalig recreatieterrein. In 2005/2006 zijn nagenoeg alle recreatievoorzieningen (met name stacaravans) verwijderd. Alleen het bedrijfsgebouw en een toiletgebouw zijn nog aanwezig. Langs de randen van het terrein is enige beplanting aanwezig.

De plannen bestaan uit de herontwikkeling van het recreatieterrein. Hierbij worden o.a. de bestaande watergangen aangepast, wordt het toiletgebouw gesloopt en vindt nieuwbouw plaats van recreatiewoningen.

Figuur 1: Ligging van het onderzoeksgebied (rode figuur). Bron luchtfoto: Bing Maps.

1.3 Algemene opzet en werkwijze

Om inzicht te krijgen in de effecten van de voorgenomen ingreep op juridisch beschermde natuurwaarden zijn twee sporen gevolgd:

- In hoofdstuk 2 is in kaart gebracht welke gebiedsgerichte natuurbescherming uitwerking heeft in het onderzoeksgebied;
- Vervolgens is in hoofdstuk 3 nagegaan welke beschermde planten- en diersoorten in het onderzoeksgebied voorkomen of kunnen voorkomen.

Voorliggende ecologische beoordeling is gebaseerd op één locatiebezoek, bekende verspreidingsgegevens (zie Hoofdstuk 4 Geraadpleegde bronnen), beschikbare gebiedskennis en bekende ecologische principes. Uit de verzamelde informatie volgt een korte beschrijving van de verwachte effecten van de ruimtelijke ingreep op beschermde soorten en gebieden. Daarnaast is beschreven welke mitigerende (verzachtende of inpassings-) maatregelen eventueel nodig zijn om overtreding van de Flora- en faunawet te kunnen voorkomen en of aanvullend onderzoek ten aanzien van beschermde soorten en of gebieden nodig is.

2 GEBIEDSGERICHTE NATUURBESCHERMING

2.1 Inleiding

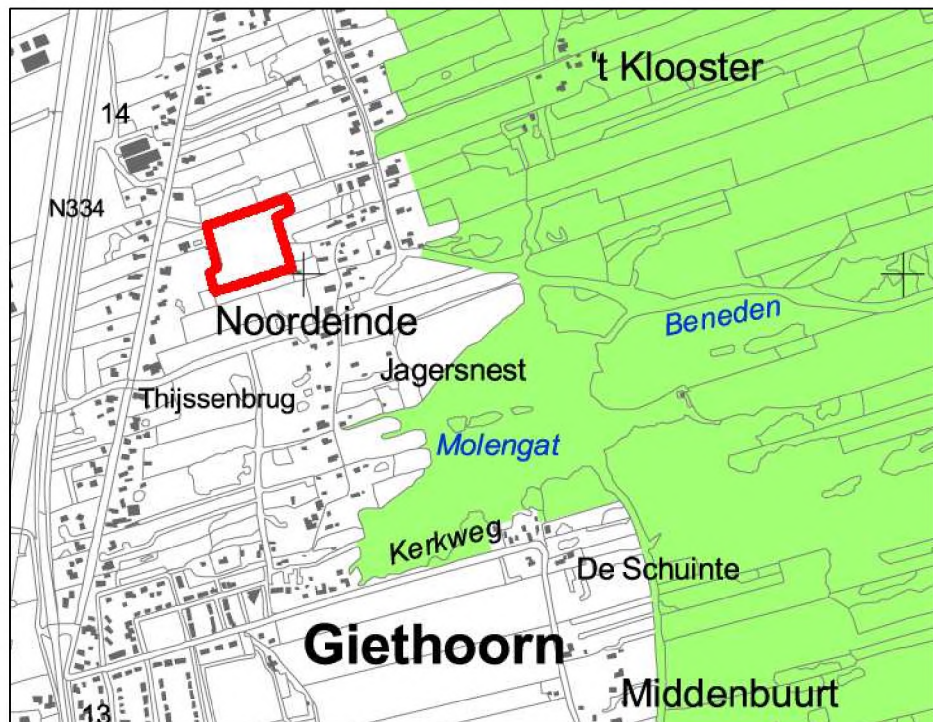
In het kader van dit onderzoek wordt, naast de aanwezigheid van beschermde soorten, aandacht besteed aan gebieden met een beschermingsstatus. De volgende wet- en regelgeving is daarbij van belang:

- De Natuurbeschermingswet 1998, een uitwerking van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn waarin de bescherming van de Natura 2000-gebieden is vastgelegd;
- De 'Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte', waarin het nationale beleid ten aanzien van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) is opgenomen;
- Provinciaal beleid, dat vaak is opgenomen in Omgevingsplannen of Streekplannen. In het provinciaal beleid is bescherming van de natuur binnen de EHS nader uitgewerkt en daarnaast ook de bescherming van ganzenfoerageergebied en weidevogelgebied, die vaak buiten de EHS liggen.

De beschermingsregimes hebben tot doel de natuurwaarden in de betreffende gebieden veilig te stellen. In sommige situaties dienen ook ruimtelijke activiteiten buiten de begrenzing van deze gebieden getoetst te worden op mogelijke schadelijke uitstralende effecten. In de onderstaande paragrafen wordt kort ingegaan op de eventuele effecten die de geplande werkzaamheden kunnen hebben op nabijgelegen gebieden met een beschermingsstatus.

2.2 Natuurbeschermingswet 1998

Het onderzoeksgebied ligt op ruim 200 meter afstand van de begrenzing van het Natura 2000-gebied De Wieden (figuur 2).

Figuur 2: Ligging van het onderzoeksgebied (rood) en ligging van Natura 2000-gebied De Wieden (groen).

Natura 2000-gebied De Wieden

Het Natura 2000-gebied De Wieden is een uitgestrekt laagveenmoeras met meren en kanalen met daartussen natte graslanden, natte heiden, trilvenen, galigaanmoerassen, rietland en moerasbos. Het gebied is een restant van het laagveengebied dat zich ooit van Zwolle tot ver in Friesland uitstreckte. Een groot deel bestaat uit uitgeveende petgaten. Alle successiestadia van open water tot en met moerasheide en veenbos zijn aanwezig. De Wieden is beïnvloed door het oude rivierstelsel van de Overijsselse Vecht. Door vervening, met bredere petgaten, zijn de grote meren ontstaan. Het Giethoornse- en Duiningerveer zijn natuurlijke meren.

Natura 2000-gebied De Wieden is aangewezen als speciale beschermingszone voor acht habitattypen, elf habitatrichtlijnsoorten, twaalf broedvogelsoorten en twaalf niet-broedvogelsoorten (bijlage II).

Effectbeoordeling

Om te bepalen in hoeverre de voorgenomen ontwikkelingen effecten kunnen hebben op de instandhoudingsdoelen van het Natura 2000-gebied De Wieden zijn de volgende twee reeds uitgevoerde studies geraadpleegd:

- Voortoets uitgangspuntennotitie recreatieterreinen gemeente Steenwijkerland (Goutbeek 2009);
- Toetsing Natuurbeschermingswet recreatieterreinen Giethoorn (Goutbeek 2010a).

Uit deze studies blijkt dat het onderzoeksgebied zelf geen bijdrage levert aan de draagkracht van het Natura 2000-gebied voor de beschermde habitattypen, habitatsoorten, broedvogels en niet-broedvogels. Derhalve kunnen er alleen versturende effecten optreden tijdens de aanleg- en gebruiksfase.

Voor de aanlegfase geldt dat de werkzaamheden op het recreatieterrein buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied de Wieden plaatsvindt, waardoor van directe effecten geen sprake zal zijn. Daarnaast wordt in Goutbeek (2010a) geconcludeerd dat er van verstoring geen sprake zal zijn, omdat het gebied direct rond het recreatieterrein in de huidige situatie al dusdanig verstoord is dat hier sprake is van een maximale verstoring. De (tijdelijke) toename van verstoring door bouwwerkzaamheden valt hierbij binnen de bestaande verstoringzone.

Tenslotte zouden er negatieve effecten kunnen optreden als gevolg van een eventuele toename van recreanten en een grote spreiding van recreanten over het jaar. Deze aspecten zijn reeds beoordeeld in Goutbeek (2009 & 2010a).

In voorliggende situatie neemt het aantal recreanten in de Wieden in het hoogseizoen af (ten opzichte van het referentiejaar 2005), omdat het aantal recreatiewoningen lager zal zijn dan in het verleden aanwezige stacaravans. In de winterperiode is er wel een toename te verwachten, maar in Goutbeek 2009 wordt geconcludeerd dat deze toename beperkt is in vergelijking met de totale recreatiedruk.

De (beperkte) toename in bezetting in de wintermaanden leidt niet tot significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen, omdat buiten het hoogseizoen de recreatiedruk nog dusdanig laag is dat het geen knelpunt vormt voor het halen van deze doelen. In die periode is er nog voldoende rust aanwezig, omdat er dan nog maar weinig gevaren meer wordt (Goutbeek 2009, 2010a).

Uit voorgaande wordt geconcludeerd dat de voorgenomen activiteit niet zal leiden tot significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen van de Wieden. Het aanvragen van een vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet achten wij dan ook niet nodig. De provincie Overijssel is hiervoor echter bevoegd gezag en het is in dit soort situaties altijd raadzaam om de situatie aan bevoegd gezag voor te leggen voor zekerheid op dit punt.

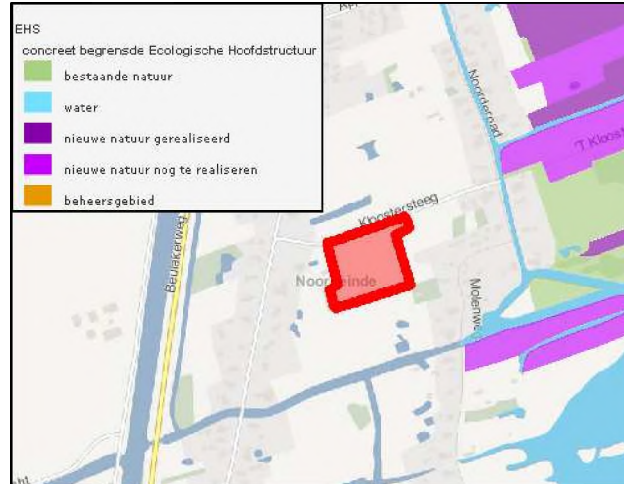
2.3 Ecologische hoofdstructuur

In de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte zijn de plannen beschreven voor ruimte en mobiliteit. Hiertoe behoort onder andere de bescherming en realisatie van de Ecologisch Hoofdstructuur waarvoor de provincies verantwoordelijk zijn gesteld.

De EHS wordt beschermd middels het 'nee, tenzij'-regime. Binnen de EHS zijn nieuwe

projecten, plannen en handelingen met een significant negatief effect op de wezenlijke kenmerken en waarden van de EHS niet toegestaan, tenzij er sprake is van een groot openbaar belang en reële alternatieven ontbreken (Ministerie van I&M 2012).

Volgens de begrenzing van de EHS, zoals weergegeven in de Omgevingsvisie van de Provincie Overijssel (2009), ligt het onderzoeksgebied op ruim 100 meter van de Ecologische Hoofdstructuur (zie figuur 3).

Figuur 3: Ligging van het onderzoeksgebied (rood) en ligging van EHS gebied.

Omdat de begrenzing van de EHS nagenoeg samenvalt met de begrenzing van het Natura 2000-gebied De Wieden worden 'wezenlijke kenmerken en waarden' van dit gebied gelijk verondersteld aan de instandhoudingsdoelen van dit gebied. Voor de beschrijving van de mogelijke effecten wordt dan ook verwezen naar de effectbeoordeling van de Natuurbeschermingswet.

Tevens vindt in het onderzoeksgebied geen uitbreiding plaats - de wijzigingen blijven binnen de bestaande bestemming recreatie (verblijfsrecreatie) - en er is van ruimtelijke effecten op de Ecologische Hoofdstructuur dan ook geen sprake. Nadere toetsing achten we dan ook niet noodzakelijk.

2.4 Natuur buiten de EHS

Ook buiten de EHS zijn bos- en natuurgebieden aanwezig. Deze gebieden dragen bij aan belangrijke gebiedskenmerken en dienen daarom behouden te blijven. Tot deze gebieden behoren onder andere weidevogelbeheer- en ganzengebieden. In dergelijke gebieden mag geen waterpeilverlaging of aantasting van de openheid en rust plaatsvinden (Provincie Overijssel 2009).

Volgens de kaarten in de Omgevingsvisie van de Provincie Overijssel zijn er in en in de directe omgeving van het onderzoeksgebied geen specifieke natuurwaarden buiten de EHS (bijvoorbeeld weidevogelbeheergebied en ganzengebied) aanwezig. Negatieve effecten op dergelijke gebieden zijn als gevolg van de voorgenomen ontwikkeling dan ook niet aan de orde.

3 FLORA- EN FAUNAWET

3.1 Wettelijk kader

De Flora- en faunawet verplicht een ieder die ruimtelijke ingrepen of andere activiteiten wil ontplooiën, na te gaan in hoeverre dit negatieve effecten kan hebben op van nature in Nederland in het wild voorkomende planten- en diersoorten - ongeacht of deze beschermd zijn of niet. De zorgplicht van artikel 2 uit de Flora- en faunawet stelt dat optredende negatieve effecten zo veel mogelijk vermeden of geminimaliseerd dienen te worden. Voor schade aan juridisch zwaarder beschermde soorten kan de aanvraag van een ontheffing van de Flora- en faunawet bij het Ministerie van EL&I noodzakelijk zijn (zie ook bijlage I).

3.2 Onderzoeksmethode

Voorliggende ecologische beoordeling is voor een belangrijk deel gebaseerd op een dagbezoek op 24 april 2012, aangevuld met een florabezoek op 30 mei 2012. Tijdens het veldbezoek is aandacht besteed aan de beschermde soorten binnen de Flora- en faunawet en vooral aan de juridisch zwaarder beschermde soorten (tabel 2- en 3-soorten) die eventueel binnen het onderzoeksgebied voorkomen. Voor zover mogelijk zijn de volgende soortgroepen geïnventariseerd: flora, zoogdieren, vogels, amfibieën, reptielen, vissen en ongewervelden.

Het in het werkgebied aanwezige watermilieu is hierbij bemonsterd met een steeknet. Verder is te slopen bebouwing aan de binnenzijde geïnspecteerd op sporen (exemplaren, uitwerpselen of vraatsporen) die duiden op de aanwezigheid van vleermuizen en Steenmarter. Tenslotte zijn bomen en bebouwing aan de buitenzijde visueel geïnspecteerd op (aanwijzingen voor) jaarrond beschermde nesten van broedvogels en geschikte openingen naar vaste verblijfplaatsen van vleermuizen. In combinatie met de terreingesteldheid, bekende verspreidingsgegevens (zie Hoofdstuk 4 Geraadpleegde bronnen) en expert judgement is vervolgens een uitspraak gedaan over mogelijk aanwezige beschermde soorten.

In dit hoofdstuk worden de onderzochte soortengroepen beschreven die in het onderzoeksgebied en de directe omgeving zijn aangetroffen en te verwachten. De relevante soorten worden in de onderstaande tekst kort toegelicht.

3.3 Flora

Juridisch zwaarder beschermde soorten

Tijdens het veldbezoek in april zijn geen juridisch zwaarder beschermde soorten aangetroffen, maar dit bezoek vond vroeg in het groeiseizoen plaats. Daarom is op 30 mei een aanvullend veldbezoek uitgevoerd, specifiek met het oog op beschermde flora en met name het mogelijke voorkomen van de middelhoog beschermde Rietorchis (Flora- en faunawet tabel 2). Uit dat onderzoek is gebleken dat er geen strikt beschermde flora aanwezig is, waardoor er voor flora ook geen verplichte vervolgacties van toepassing zijn.

Laag beschermde soorten en bedreigde soorten van de Rode Lijst

Tijdens het veldbezoek is één Rode Lijstsoort, te weten Veenreukgras (categorie 'kwetsbaar'), aangetroffen in het onderzoeksgebied. Ook is de laag beschermde Zwanenbloem (FFW tabel 1) langs de watergangen aanwezig (zie bijlage II-1).

Voor de laag beschermde plantensoorten en plantensoorten van de Rode Lijst geldt bij ruimtelijke ingrepen automatisch vrijstelling van de verbodsartikelen van de Flora- en faunawet. Waar mogelijk is het wel raadzaam om de standplaatsen van tabel 1 soorten

en Rode Lijstsoorten te ontzien.

3.4 Vleermuizen

Alle vleermuizen zijn opgenomen in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn en tabel 3 van de Flora- en faunawet en daardoor strikt beschermd.

Vaste verblijfplaatsen

Verblijfplaatsen bevinden zich in donkere en voor vleermuizen bereikbare ruimten in bomen, huizen en kelders. In de aanwezige bomen ontbreken geschikte ruimten die kunnen fungeren als verblijfplaats van boombewonende vleermuizen. In het toiletgebouw worden ook geen verblijfplaatsen van vleermuizen verwacht, vanwege het ontbreken van sporen in combinatie met het ontbreken van geschikte ruimten. De beheerderswoning is wel geschikt voor vleermuizen, maar blijft gehandhaafd en zal dus geen schade ondervinden.

Vliegroutes

Van veel vleermuissoorten is bekend dat zij gedurende lange tijd gebruik kunnen maken van dezelfde structuren voor oriëntatie en daarlangs van hun verblijfplaats naar de foerageergebieden trekken. Vanwege dit traditiegetrouwe gedrag van vleermuizen vormen bepaalde lijnvormige structuren (bijvoorbeeld rijen woningen, watergangen en singels) een belangrijk onderdeel van een vliegroute. Wanneer alternatieve structuren ontbreken zijn dergelijke structuren 'onmisbaar' en zodoende beschermd.

Als gevolg van de plannen gaan geen voor vleermuizen belangrijke lijnvormige opgaande structuren, zoals bijvoorbeeld houtsingels, verloren. De beoogde plannen geven zodoende geen aanleiding schade te veronderstellen aan vliegroutes van vleermuizen.

Foerageergebieden

Vleermuizen foerageren op locaties waar insecten aanwezig zijn, bijvoorbeeld langs randen van bossen en bomenrijen of boven water. Foerageergebied van vleermuizen geniet binnen de Flora- en faunawetgeving echter geen juridische bescherming, tenzij het onmisbaar is voor het voortbestaan van een populatie.

Verwacht wordt dat het onderzoeksgebied door enkele vleermuizen wordt gebruikt als foerageerhabitat. In de omgeving is echter nog veel vergelijkbaar en ook geschikter habitat voorhanden, zodat naar verwachting geen sprake is van schade aan onmisbaar foerageergebied.

3.5 Grondgebonden zoogdieren

In het onderzoeksgebied zijn vaste verblijfplaatsen van laag beschermde kleine zoogdiersoorten te verwachten als Bosmuis, Veldmuis, Aardmuis, Rosse woelmuis, Woelrat, Mol en Gewone bosspitsmuis. Ook zijn niet beschermde soorten als Bruine rat en Muskusrat te verwachten. Aanwijzingen (geschikt leefgebied of sporen) die duiden op de aanwezigheid van vaste verblijfplaatsen van zwaarder beschermde grondgebonden zoogdieren zoals Waterspitsmuis en Steenmarter zijn niet aangetroffen in het onderzoeksgebied en daarom worden verblijfplaatsen van deze soorten ook niet verwacht.

Bij de geplande werkzaamheden kunnen exemplaren en verblijfplaatsen van enkele laag beschermde zoogdieren verloren gaan. Voor laag beschermde kleine zoogdieren geldt automatisch vrijstelling van de verbodsartikelen uit de Flora- en faunawet, waardoor het nemen van vervolgstappen voor deze zoogdieren niet aan de orde is.

Schade aan de algemene en laag beschermde zoogdieren kan - indien de planning van de werkzaamheden dit toelaat - geminimaliseerd worden door werkzaamheden zoveel mogelijk uit te voeren buiten de voortplantingsperiode (maart tot augustus). De minst schadelijke periode is september tot december (mits vorstvrij).

3.6 Broedvogels

Er is geen systematische broedvogelinventarisatie uitgevoerd. Toch kan op basis van soortwaarnemingen, biotoopeisen, terreinkenmerken, expert judgement en bekende ecologische principes ingeschat worden welke soorten aanwezig kunnen zijn.

Broedvogels met jaarrond beschermde nesten

De lijst met vogelsoorten waarvan de nesten het hele jaar door zijn beschermd is in augustus 2009 gewijzigd. Dit betreft de nesten van Boomvalk, Buizerd, Gierzwaluw, Grote gele kwikstraat, Havik, Huismus, Kerkuil, Oehoe, Ooievaar, Ransuil, Roek, Slechtvalk, Sperwer, Steenuil, Wespandief en Zwarte wouw. Voor andere soorten geldt dat de nesten jaarrond beschermd zijn als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen.

In eventueel te kappen bomen in het onderzoeksgebied bevinden zich geen nesten van bovenstaande soorten. Ook in het toiletgebouw zijn geen (oude) jaarrond beschermde nesten van gebouwbewonende soorten als Huismus te verwachten. In het beheerdersgebouw is wel één paartje Huismus aanwezig, maar dit paartje ondervindt geen schade als gevolg van de werkzaamheden.

Overige broedvogels

In het onderzoeksgebied zijn algemene watervogels als Wilde eend en Meerkoet aanwezig of te verwachten langs de watergangen. Daarnaast komen bos- en struweelvogels als Houtduif, [REDACTED], Winterkoning, Heggenmus en Fitis tot broeden in opgaande beplanting.

Alle broedvogels zijn gedurende hun broedseizoen beschermd en mogen in deze periode niet verstoord of geschaad worden. Als broedseizoen wordt gehanteerd: periode van nestbouw, periode van broed op de eieren en de periode dat de jongen op het nest gevoerd worden. Voor verstoring tijdens het broedseizoen van een vogel wordt geen ontheffing verleend.

Werkzaamheden die potentiële broedbiotopen van vogels verstoren of beschadigen dienen buiten het broedseizoen van de aanwezige vogels te worden gestart. De broedperiode verschilt per soort en soms ook per jaar en in het kader van de Flora- en faunawet wordt voor het broedseizoen geen standaardperiode gehanteerd. Van belang is of een broedgeval wordt verstoord, ongeacht de datum. Voor de meeste van de aanwezige soorten kan de periode tussen half maart en half juli worden aangehouden als broedseizoen. Een soort als Houtduif kan echter tot half november broedend aangetroffen worden. Indien op een locatie geen broedende/nestelende vogels aanwezig zijn, mag het aanwezige potentiële broedbiotoop ook tijdens het broedseizoen verwijderd worden.

3.7 Amfibieën

Mogelijk vindt voortplanting en overwintering van de laag beschermde amfibieën Bruine kikker, Bastaardkikker, Gewone pad en Kleine watersalamander plaats in de watergangen en de aanwezige strooisellaag van opgaande beplanting. Geschikte voortplantingswateren voor strikt beschermde amfibieën ontbreken in en in de directe omgeving van het onderzoeksgebied. Overwintering van zwaardere beschermde amfibieën binnen het onderzoeksgebied is daardoor ook uit te sluiten.

Effecten op overwinterende en voortplantende laag beschermde amfibieën kunnen - mits de planning van de werkzaamheden dit toelaat - geminimaliseerd worden door de werkzaamheden zoveel mogelijk uit te voeren buiten de overwinterings- en voortplantingsperiode van amfibieën (respectievelijk half november - februari/maart en maart - half augustus). De maanden september en oktober zijn in de regel het meest geschikt (minst schadelijk) voor het uitvoeren van werkzaamheden op zowel het land als in of nabij water.

3.8 Reptielen

Ringslang (FFW tabel 3 en RL 3) is bekend in de omgeving van het onderzoeksgebied (Natuurloket 2009, waarneming.nl en RAVON). Tijdens veldonderzoek in 2006, 2010 en 2012 zijn echter geen Ringslangen waargenomen.

In het onderzoeksgebied zelf zijn geen broeihopen aangetroffen, maar naar verwachting zijn broeihopen wel aanwezig op omliggende erven. Voor Ringslang heeft het onderzoeksgebied alleen een zeer beperkte functie als foerageergebied. De oevers van de aanwezige watergangen zijn overwegend beschoeid en daardoor minder geschikt voor deze soort.

Binnen het onderzoeksgebied zijn geen andere reptielen te verwachten, vanwege het ontbreken van geschikt leefgebied en bekende waarnemingen (RAVON).

3.9 Vissen

Tijdens het veldonderzoek zijn de vissoorten Kleine modderkruiper, Zeelt, Ruisvoorn, Kolblei en Snoek aangetroffen. Van deze soorten is alleen Kleine modderkruiper opgenomen in de Flora- en faunawet als beschermde vissoort. Op basis van bekende verspreidingsgegevens en biotoopkenmerken wordt - naast Kleine modderkruiper - ook Bittervoorn verwacht in het onderzoeksgebied (kader 1).

Kader 1 Leefgebied Kleine modderkruiper en Bittervoorn

Kleine modderkruiper (FFW tabel 2) is een soort van sloten, beken, rivierarmen en meren. De ideale habitat ligt in stilstaande en langzaam stromende wateren.

Bittervoorn (FFW tabel 3) komt voor in stilstaand en langzaam stromend water met een goed ontwikkelde vegetatie en aanwezigheid van zoetwatermosselen.

Kleine modderkruiper en Bittervoorn

Kleine modderkruiper is in 2012 verspreid in het onderzoeksgebied aangetroffen. Ook tijdens eerder onderzoek is Kleine modderkruiper in het onderzoeksgebied vastgesteld (zie bijlage II kaart 2). Bittervoorn is zowel in 2009 als 2012 niet aangetroffen. Wel zijn in 2012 diverse zoetwatermosselen opgevisst en is ook geschikt leefgebied aanwezig in de vorm van vegetatierijke wateren. Ook zijn uit de omgeving waarnemingen van de soort bekend ([redacted] , [redacted] & [redacted] 2002) en er is een verbinding met deze wateren. Overige beschermde vissoorten worden op basis van de terreinkenmerken (beschoeide oevers) niet verwacht in het onderzoeksgebied.

Verwacht wordt dat zowel Kleine modderkruiper als Bittervoorn in lage dichtheden voorkomen in alle watergangen in het onderzoeksgebied.

Als gevolg van de verwachte maatregelen (o.a. vergraven oevers, baggerwerkzaamheden), maar ook door het weer in gebruik nemen van de watergangen door waterrecreatie¹ kan leefgebied van Kleine modderkruiper en Bittervoorn aangetast worden. Om schade te voorkomen is het nemen van mitigerende maatregelen noodzakelijk. Hierbij kan gedacht worden aan:

- Werkzaamheden in het watermilieu worden uitgevoerd in de minst kwetsbare periode, dus buiten het voortplantingsseizoen en de opgroeiperiode van visbroed (april - augustus). Tevens wordt niet gewerkt tijdens vorstperiodes;
- Voorafgaand aan de werkzaamheden worden de aanwezige vissen (o.a. Bittervoorn en Kleine modderkruiper) in het werkgebied weggevangen/verjaagd door een deskundige². Eventueel gevangen exemplaren worden teruggezet in delen van watergangen waar geen werkzaamheden (meer) plaatsvinden;
- Vrijkomend slib en plantenmateriaal wordt door een visdeskundige gecontroleerd op o.a. vissen, amfibieën, mosselen en waterkevers. Gevangen dieren worden vervolgens overgezet in delen van watergangen waar geen werkzaamheden (meer) plaatsvinden.

Gezien het beperkte verlies van leefgebied ten opzichte van het totaal beschikbare leefgebied voor Bittervoorn en Kleine modderkruiper en de mogelijkheid tot het nemen van mitigerende maatregelen wordt niet verwacht dat de functionaliteit van het leefgebied van Bittervoorn en Kleine modderkruiper in gevaar komt. Wel is het opstellen van een ecologisch werkprotocol of aanvragen van ontheffing Flora- en faunawet noodzakelijk om de mitigerende maatregelen vast te leggen.

3.10 Overige soorten

Libellen

In de Wieden is het voorkomen bekend van drie beschermde libellensoorten: Groene glazenmaker, Gevlekte witsnuitlibel en Noordse winterjuffer (alle tabel 3 en HRL Bijlage IV). Op basis van de terreinkenmerken (ontbreken van rijk begroeide oevers en Krabbescheervegetaties) worden beschermde libellensoorten echter niet voortplantend verwacht.

Weekalieren

Platte schijfhoren is de enige beschermde slakkensoort, die voorkomt in de Wieden (FFW tabel 3 en HRL Bijlage IV). Omdat een rijke watervegetatie ontbreekt, wordt niet verwacht dat Platte schijfhoren in het onderzoeksgebied voorkomt. Bovendien zijn tijdens het veldbezoek - ondanks een intensieve bemonstering van de aanwezige wateren - geen Platte schijfhorens gevangen.

¹ Waterrecreatie beperkt de groei van watervegetatie door o.a. opwerveling van slib en mechanische schade door schroeven, bootrompen en golfslag (ter Heerdt 2012).

² Het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie verstaat onder een deskundige een persoon die voor de situatie en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soortspecifieke ecologie. De ervaring en kennis dient te zijn opgedaan doordat de deskundige:

- op HBO-, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie; en/of
- op MBO niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt de Flora- en faunawet, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten; en/of
- als ecooloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, zoals bijvoorbeeld een bureau welke is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus; en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals bijvoorbeeld Zoogdiervereniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied) en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of -bescherming.

Kevers

Gestreepte waterroofkevers is de enige beschermde keversoort, die voorkomt in de Wieden (FFW tabel 3 en HRL Bijlage IV). Vanwege het ontbreken van structuurrijke oevers (langs de watergangen is overwegend beschoeiing aanwezig), wordt niet verwacht dat Gestreepte waterroofkever in het onderzoeksgebied aanwezig is. Bovendien zijn tijdens het veldbezoek - ondanks een intensieve bemonstering van de aanwezige wateren - geen Gestreepte waterroofkevers gevangen

Overige soorten

Gezien de terreingesteldheid van het onderzoeksgebied en bekende verspreidingsgegevens kan verder worden geconcludeerd dat er geen beschermde dagvlinders en mieren aanwezig en te verwachten zijn. Eventuele vervolgstappen zijn hiervoor niet aan de orde.

4 GERAADPLEEGDE BRONNEN

█ (2006). Natuurtoets omvorming camping Kroek, Giethoorn. Inventarisatie en beoordeling van natuurwaarden in het kader van natuurwet- en regelgeving. EcoGroen Advies. Zwolle.

_____ & _____ (2002). Vissen in Overijssel.
Verspreidingsatlas van zoetwatervissen in stromende en stilstaande wateren in
Overijssel.

Dienst Regelingen (2009a) Aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijke ingrepen Flora- en faunawet.

Dienst Regelingen (2009b) Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingreep.

(2009). Voortoets uitgangspuntennotitie recreatieterreinen gemeente Steenwijkerland, Oriëntatiefase procedure Natuurbeschermingswet 1998, artikel 19. Rapport 09-107. EcoGroen Advies, Zwolle.

(2010a). Toetsing Natuurbeschermingswet recreatieterreinen Giethoorn. Rapport 10-288. EcoGroen Advies. Zwolle.

(2010b). Quick-scan ecologische waarden recreatieterreinen Giethoorn. Inventarisatie en beoordeling in het kader van de Flora- en faunawet. Rapport 10-289. EcoGroen Advies, Zwolle.

█ (2011). Effect gemotoriseerde recreatievaart op waterplanten: mechanismen, kwantificering en de relatie met de Europese Kaderrichtlijn Water. Waternet, Amsterdam.

_____ & _____ (2008). Handreiking Flora- en faunawet. Voor werkzaamheden en activiteiten in het kader van bestendig gebruik, bestendig beheer en onderhoud en ruimtelijke inrichting en ontwikkeling. Concept, Versie 1.1. Dienst Landelijk Gebied. Ministerie van LNV.

Uitgegeven door de KNNV.

Ministerie van EL&I. Natura 2000-gebieden. (www.synbiosys.alterra.nl/natura2000).

Ministerie van I&M (2012). Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte. Nederland concurrerend, bereikbaar, leefbaar en veilig. , Den Haag.

Ministerie van LNV (2004). Besluit van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit TRCJZ/2004/5727, houdende vaststelling van rode lijsten flora en fauna.

Ministerie van LNV (2009). Besluit van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van 28 augustus 2009, 25344, houdende vaststelling van geactualiseerde Rode lijsten flora en fauna.

RAVON, Reptielen Amfibieën Vissen Onderzoek Nederland (www.ravon.nl).

Waarneming.nl (website met soortenwaarnemingen in Nederland).

BIJLAGEN

BIJLAGE I: WETTELIJK KADER

Flora- en faunawet

Inleiding

Sinds 1 april 2002 is de Flora- en faunawet van kracht. Onder de Flora- en faunawet zijn ongeveer 500 soorten in Nederland aangewezen als beschermde dier- of plantensoort. De doelstelling van de wet is de bescherming en het behoud van de gunstige staat van instandhouding van in het wild levende plant- en diersoorten. Het uitgangspunt van de wet is 'nee, tenzij'. Dit betekent dat activiteiten met een schadelijk effect op beschermde soorten in principe verboden zijn.

De Flora- en faunawet kent een groot aantal verbodsbepalingen die samenhangen met ruimtelijke ingrepen, plannen en projecten. Zo is het verboden beschermde inheemse planten te plukken of te beschadigen en geldt voor beschermde dieren een verbod op het doden, verwonden en opzettelijk verontrusten. Ook is het verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van beschermde inheemse dieren te beschadigen of te verstoren of eieren te rapen of te vernielen. De verbodsbepalingen betreffende planten op hun groeiplaats zijn opgenomen in artikel 8. De verbodsbepalingen betreffende dieren in hun natuurlijke leefomgeving zijn vermeld in artikel 9 tot en met 12.

Van het verbod op schadelijke handelingen ('nee') kan onder voorwaarden ('tenzij') worden afgeweken, met een ontheffing of vrijstelling. Het verlenen hiervan is de bevoegdheid van de minister van Economische Zaken, Landbouw & Innovatie (EL&I), of, in geval van beheer en schadebestrijding, van gedeputeerde staten van de provincies.

Beschermde dier- en plantensoorten

Beschermde inheemse planten- en diersoorten zijn bij algemene maatregel van bestuur aangewezen. Het zijn soorten die van nature in Nederland voorkomen en die in hun voortbestaan worden bedreigd of het gevaar lopen in hun voortbestaan te worden bedreigd. Ook zijn soorten aangewezen die niet noodzakelijkerwijs in hun voortbestaan worden bedreigd, maar wel bescherming genieten ter voorkoming van overmatige benutting.

De volgende diersoorten zijn beschermd volgens de Flora- en faunawet:

- 1) Alle van nature in Nederland voorkomende soorten *zoogdieren*, met uitzondering van gedomesticeerde dieren en met uitzondering van de zwarte rat, de bruine rat en de huismuis;
- 2) Alle van nature op het Europese grondgebied van de Lidstaten van de Europese Unie voorkomende soorten *vogels* met uitzondering van gedomesticeerde vogels;
- 3) Alle van nature in Nederland voorkomende soorten *amfibieën en reptielen*;
- 4) Alle van nature in Nederland voorkomende soorten *vissen*, met uitzondering van de soorten waarop de Visserijwet 1963 van toepassing is;
- 5) Een aantal ongewervelden (onder andere *insecten, libellen en kevers*) die in hun voortbestaan bedreigd zijn of het gevaar lopen in hun voortbestaan te worden bedreigd.

Er zijn drie beschermingsregimes van kracht, mede afhankelijk van de zeldzaamheid van de soort en de status in Europese richtlijnen. Van licht naar zwaar beschermd zijn de soorten opgenomen op tabel 1, 2 of 3. Voor vogels gelden specifieke eisen, met name tijdens het broedseizoen. Bij ruimtelijke ingrepen geldt automatisch vrijstelling voor soorten van tabel 1 waardoor de meeste aandacht gevraagd is voor soorten van tabel 2/3 en voor vogels.

Wijze van toetsing

Door uitspraken van de Raad van State in het voorjaar van 2009 is de beoordeling aangepast bij ontheffingsaanvragen voor ruimtelijke ingrepen. Sinds 26 augustus van dat jaar werken we daardoor volgens een nieuw stroomschema (zie volgende pagina). Gaat u een ruimtelijke ingreep uitvoeren en zijn beschermde soorten aanwezig, dan zijn er vaak twee opties:

- 1) Voorkom overtreding van de Flora- en faunawet. Het gaat dan om het behoud van de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats van de soort. Het betreft de functies van het leefgebied die ervoor zorgen dat de soort succesvol kan rusten of voortplanten, bijvoorbeeld nesten, migratieroutes en foerageergebied. Als u deze veilig stelt door vooraf mitigerende maatregelen te treffen, heeft u mogelijk geen ontheffing meer nodig. Om zeker te zijn dat uw maatregelen voldoende zijn, kunt u ze vóóraf laten beoordelen door Dienst Regelingen. Als deze voldoende zijn krijgt u een beschikking met daarin de goedkeuring van uw maatregelen. De goedkeuring krijgt u in de vorm van een afwijzing van uw ontheffingsaanvraag. U heeft namelijk geen ontheffing nodig doordat u met uw maatregelen overtreding van de Flora- en faunawet voorkomt.

2) Kan de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats van de soort niet worden gegarandeerd door mitigerende maatregelen? Dan dient u een reguliere ontheffingsaanvraag in waarbij de onderstaande vragen gesteld worden:

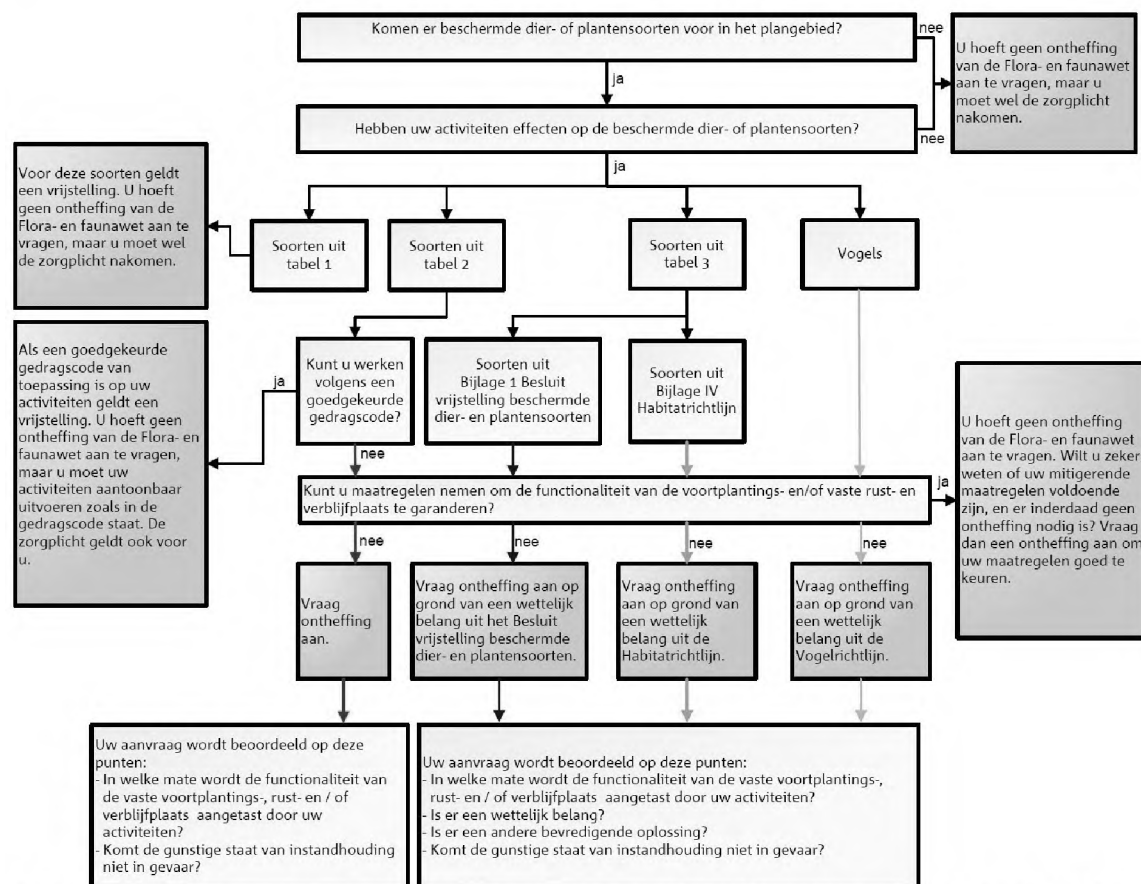
- In welke mate wordt de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats aangetast?
- Is er een bij wet genoemd belang? (behalve bij tabel 2-soorten)
- Is er een andere bevestigende oplossing? (behalve bij tabel 2-soorten)
- Komt de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar?

Beoordeling Dienst Regelingen

Dienst Regelingen beoordeelt of het bij wet genoemd belang zwaarder weegt dan het overtreden van de verbodsbepaling(en). Voor tabel 2-soorten gelden minder zware eisen en kan een door het ministerie goedgekeurde gedragscode ook uitkomst bieden. De gedragscode moet wel van toepassing zijn op uw activiteit en u moet kunnen aantonen dat u precies zo werkt als in de gedragscode staat. Voor Bijlage 1-soorten uit tabel 3 krijgt u alleen ontheffing wanneer sprake is van een bij wet genoemd belang. Bij een ruimtelijke ingreep betreft het meestal één van de onderstaande vier belangen:

- Bescherming van flora en fauna (b)
- Volksgezondheid of openbare veiligheid (d)
- Dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor het milieu wezenlijke gunstige effecten (e)
- Uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling (j)

Voor vogels en soorten van bijlage IV van de Habitatrichtlijn geldt dat u alleen ontheffing kunt krijgen op grond van een bij wet genoemd belang uit respectievelijk de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn. In de praktijk zijn de mogelijkheden voor het verkrijgen van een ontheffing voor die soorten dan ook zeer beperkt, met name voor vogels³.

Toetsingsschema Flora- en faunawet (Bron: Dienst Regelingen 2009. Aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijk ingrepen Flora- en faunawet).

³ In de Vogelrichtlijn worden alleen de belangen b en d én de veiligheid van het luchtverkeer (belang c) genoemd;

Rode lijsten

Los van de Flora- en faunawet heeft de toenmalige Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit ter uitvoering van de bepalingen in artikelen 1 en 3 van het Verdrag van Bern een aantal Rode Lijsten voor bedreigde en kwetsbare soorten dieren en planten gepubliceerd⁴. Voor soorten van de Rode Lijsten heeft de overheid zich verplicht onderzoek en werkzaamheden te bevorderen die nodig zijn voor bescherming en beheer. Het voorkomen van een soort op de Rode Lijst heeft geen wettelijke beschermingsstatus tot gevolg. Opname op de Rode Lijst zegt alleen iets over de zeldzaamheid en populatieontwikkelingen van de betreffende soorten.

Natuurbeschermingswet 1998

Op 1 oktober 2005 is de gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998 in werking getreden. De Natuurbeschermingswet heeft betrekking op Natura 2000 gebieden in Nederland en verankert een deel van de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn in de nationale wetgeving. Natura 2000 bestaat uit een netwerk van Europese natuurgebieden. Het vormt de basis van het Europese natuurbeleid. Natura 2000 is gericht op de instandhouding en ontwikkeling van soorten en ecosystemen die voor Europa belangrijk zijn.

Nederland regelt aan de hand van een vergunningenstelsel de zorgvuldige afweging rond projecten die gevolgen kunnen hebben voor Natura 2000-gebieden. Deze vergunningen worden verleend door de provincies of door de Minister van EL&I. Daarnaast stelt Nederland voor al haar Natura 2000-gebieden beheerplannen op waarin de te beschermen waarden, de zogeheten instandhoudingdoelen, nader worden uitgewerkt in ruimte, tijd en omvang.

In voorgaand wettelijk kader zijn alleen de meest relevante onderdelen van de wetgeving vereenvoudigd weergegeven. Aan deze tekst kunnen derhalve geen rechten worden ontleend. Voor meer achtergronden en de oorspronkelijke wetsteksten kunt u terecht op www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/natuur en op www.drloket.nl.

⁴ Besluit van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van TRCJZ/2004/5727, houdende vaststelling van rode lijsten flora en fauna en Besluit van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van 28 augustus 2009, 25344, houdende vaststelling van geactualiseerde Rode lijsten flora en fauna.

BIJLAGE II: HABITATTYPEN EN SOORTEN VAN NATURA 2000-GEBIED DE WIEDEN

Habitattypen:

- Kalkhoudende oligo-mesotrofe wateren met bentische Chara spp. vegetaties
- Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type Magnopotamion of Hydrocharition
- Noord-Atlantische vochtige heide met tetralix
- Grasland met Molinia op kalkhoudende, venige, of lemige kleibodem (Molinion caeruleae)
- Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
- Overgangs- en trilveen
- Kalkhoudende moerassen met Cladium mariscus en soorten van het Caricion davallianae
- Veenbossen

Habitatsoorten:

- Platte schijfhoren
- Gevlekte witsnuitlibel
- Grote vuurvinder
- Gestreepte waterroofkever
- Bittervoorn
- Grote modderkruiper
- Kleine modderkruiper
- Rivierdonderpad
- Meervleermuis
- Geel schorpioenmos
- Groenknolorchis

Broedvogels:

- Aalscholver
- Roerdomp
- Purperreiger
- Bruine kiekendief
- Porseleinhoen
- Kwartelkoning
- Watersnip
- Zwarte stern
- Paapje
- Snor
- Rietzanger
- Grote karekiet

Niet-Broedvogels:

- Fuut
- Aalscholver
- Kleine zwaan
- Kogans
- Grauwe gans
- Smient
- Krakeend
- Tafeleend
- Kuifeend
- Nonnetje
- Grote zaagbek
- Visarend

BIJLAGE III: RELEVANTE SOORTWAARNEMINGEN

